

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Mieczysław Adamowicz

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

LOKALNE STRATEGIE INNOWACJI JAKO NARZĘDZIE ROZWOJU POWIATÓW ZAGROŻONYCH STAGNACJĄ W REGIONIE LUBELSKIM

LOCAL INNOVATION STRATEGIES AS A TOOL OF DEVELOPMENT FOR DISTRICTS MENACED BY STAGNATION IN LUBLIN REGION

Słowa kluczowe: strategie innowacji, rozwój lokalny, regiony przygraniczne

Key words: innovation strategies, local development, frontier regions

Abstrakt. Celem pracy była ocena porównawcza lokalnych strategii w sektorach gospodarczych wpływających na konkurencję i potencjał innowacyjny, a także obszary możliwości i sposobów wspierania współpracy wieloaspektowej i wielopoziomowej dla zwiększenia dynamiki rozwoju społeczno-gospodarczego. Przedstawiono lokalne strategie innowacji czterech obszarów województwa lubelskiego: Białej Podlaskiej, Chełma, Krasnegostawu i Włodawy. Obszary te wraz z miastami Białą Podlaską i Chełmem tworzą dwa obszary (północny i południowy) i są zagrożone stagnacją w regionie lubelskim. Krytyczna ocena lokalnych strategii innowacji, ich celów i priorytetów spowodowała wyciągnięcie wniosków, o których mowa w metodologii i treści strategicznego planowania i wdrażania lokalnych strategii.

Wstęp

Współczesne procesy rozwoju mają charakter globalny. Gospodarze i społeczne zjawiska przenikają ponad granicami państw do układów lokalnych, w których przebiegają realne zjawiska ekonomiczne, gdzie ujawniają się ekonomiczne skutki w postaci wzrostu lub regresu, ekonomicznego rozwoju albo stagnacji, poprawy dobrobytu lub nabrzmiewania zjawisk kryzysowych. W warunkach globalizacji nie tracą znaczenia sprawność i sposoby funkcjonowania układów lokalnych, a społeczności lokalne mogą wzmocnić korzystne i osłabić negatywne skutki globalizacji. Dynamiczne procesy globalne wraz ze światowym kryzysem finansowym wzmacniają zainteresowanie skalą regionalną, a szczególnie lokalną [Łuczyszyn 2013]. Znaczenie układów regionalnych i lokalnych podlega także silnym wzmocnieniom przez procesy integracji międzynarodowej, politykę regionalną i regionalnie zorientowane polityki branżowe. W procesach rozwojowych układów przestrzennych ważne znaczenie przypisuje się podnoszeniu konkurencyjności, dyfuzji i absorpcji innowacji oraz budowaniu systemów innowacyjnych. Koncepcja systemu innowacyjnego, który może być rozpatrywany w różnej skali jest stale wzbogacana i rozwijana zarówno w teorii, jak i praktyce. Bazową koncepcją systemu innowacyjnego jest jego ujęcie krajowe w postaci Narodowego Systemu Innowacji (NSI) [Waresa 2012]. W oparciu o NSI zaczęły się rozwijać regionalne systemy innowacji (RSI), których jednym z przykładów jest *Regionalna strategia innowacji województwa lubelskiego* [2012]. Lubelska RSI jest typem strategii tworzonej oddolnie, silnie osadzonym w środowiskach lokalnych sieci innowacyjnych. Władze samorządowe regionu zrobiły krok dalej i przystąpiły do opracowania lokalnych strategii rozwojowych, w tym lokalnych strategii innowacji.

Z docenienia znaczenia lokalności w warunkach globalizacji powstało nowe pojęcie „glokalizacja” [Kuciński 2011], która określana jest, jako rewers globalizacji [Słodowa-Helpa 2013], co oznacza rosnące znaczenie lokalnych gospodarek i lokalnych społeczności dla rozwoju poszczególnych regionów i całych krajów. Jak stwierdził Bauman [1997], „globalizacja to jedynie macierz możliwości, odmiennych wyborów i kombinacji uwarunkowanych kulturowo”. Wyborów spośród tego, co oferuje cały świat dokonuje się lokalnie [Słodowa-Helpa 2013]. Siły globalne upodabniają gospodarki i społeczeństwa, mogą jednak mnożyć i wzmacniać różnice wewnętrzne [Billig 2013].

Społeczności lokalne mogą, przyjmując strategie i techniki obronne przed siłami zewnętrznymi, konserwować dotychczasowe tradycyjne wartości i wzorce zachowań i cywilizacyjne oraz kulturowe cechy lokalności. Mogą adaptować się do nowych form zachowań wymuszonych przez siły zewnętrzne bądź starać się aktywnie kształtować własne procesy rozwoju społeczno-gospodarczego, tworzyć autonomiczne, lecz zintegrowane z regionalnymi programami lokalne strategie rozwojowe [Adamowicz 2003].

Próbie opracowania takich strategii, podjęto w województwie lubelskim w ramach projektu pt. *Kapitał intelektualny Lubelszczyzny 2010-2013 [Lokalna Strategia... 2013]*. Wyniki przeprowadzonych badań poddano konsultacjom społecznym we wszystkich powiatach, a w drugim etapie tych konsultacji zaprezentowano dodatkowo założenia lokalnych strategii innowacji dla kilku powiatów wskazanych, jako obszary potencjalnego wzrostu bądź obszary bezpośrednio zagrożone stagnacją. W tej pierwszej grupie znalazły się obszary powiatu puławskiego, łączyńskiego i świdnickiego, w drugiej grupie przedstawiono również dwie lokalne strategie dla obszaru powiatu bialskiego oraz obszaru powiatów: chełmskiego, krasnostawskiego i włodawskiego. Przedmiotem badań były strategie obszarów zagrożonych stagnacją, położone we wschodniej strefie nadgranicznej województwa.

Materiał i metodyka badań

Celem opracowania było przedstawienie, przez zastosowanie metody porównawczej, sektorów gospodarki kształtujących potencjał konkurencyjny powiatów oraz wskazanie na możliwości i sposoby wsparcia lokalnych systemów innowacji prowadzących do wielopłaszczyznowej współpracy i zwiększenia dynamiki rozwoju społeczno-gospodarczego. Szczególną uwagę zwrócono na poziom i strukturę kapitału intelektualnego uznawanego przez mieszkańców za istotny czynnik rozwoju danego układu.

Badaniem objęto lokalne strategie innowacji dla sześciu jednostek rangi powiatu, położonych przy wschodniej granicy Polski, w tym powiaty bialski, włodawski, chełmski i krasnostawski oraz miasta na prawach powiatu – Biała Podlaska i Chełm. Badany obszar obejmuje 7 miast i 49 gmin, na którym zamieszkuje ponad 425 tys. ludności. Wszystkie powiaty mają niższą gęstość zaludnienia niż przeciętna w województwie, od 65 osób na km² w powiecie krasnostawskim przez 41-43 osoby w powiatach bialskim i chełmskim do zaledwie 32 osób/km² w powiecie włodawskim (tab. 1). Obszar objęty badaniem uznano za zagrożony stagnacją. Opracowane lokalne strategie innowacji, obejmujące diagnozę potencjału konkurencyjnego i diagnozę potencjału innowacyjnego, zmierzały do oceny silnych i słabych stron obszaru, szans i zagrożeń rozwojowych, opracowania misji i wizji rozwoju dla poszczególnych powiatów oraz celów rozwojowych priorytetowych kierunków działań.

Celem każdej strategii było wskazanie na możliwość wykorzystywanie innowacji i różnych form kapitału intelektualnego dla wzmocnienia potencjału konkurencyjnego danego układu lokalnego i przyspieszenia jego rozwoju. W przygotowaniu prezentowanych strategii przyjęto założenie, że innowacje stają się kluczowym czynnikiem podnoszenia potencjału konkurencyjnego i rozwoju jednostki lokalnej oraz że innowacyjność układów lokalnych może być rozwijana przez przedsiębiorczość, rozwój technik oraz odpowiednie strategie zarządzania.

Diagnoza potencjału konkurencyjnego powiatów

Lokalne strategie innowacji dla badanych powiatów zostały opracowane przez ten sam zespół autorski¹, a mimo to różnią się w niektórych punktach pod względem przedstawionej treści i danych, co nie ułatwia próby ich oceny porównawczej. Ogólna charakterystyka obszaru obejmuje opis poszczególnych powiatów ziemskich i wyodrębnionych miast – Biała Podlaska i Chełm, które mają charakter powiatów grodzkich. Miasta te mają istotny wpływ na stan rozwoju i funkcjonowanie otaczających je terenów powiatów ziemskich. Podobną rolę, chociaż w nieco mniejszej skali, spełniają Krasnystaw i Włodawa, stolice powiatów ziemskich. W obrębie powiatu bialskiego i chełmskiego zlokalizowane są także inne miasta o strategicznym znaczeniu dla całości układu lokalnego. Powiaty bialski i chełmski wyróżniają się pod względem liczby gmin, powierzchni i liczby mieszkańców (tab. 1).

¹ Autorzy strategii: Lech W. Zacher, Krystyna Leśniak-Moczuk, Alina Betlej, Irena Niećko, Dawid Błaszczak

Tabela 1. Charakterystyka obszaru powiatów zagrożonych stagnacją w strefie nadgranicznej regionu lubelskiego
 Table 1. Characteristics of the area districts menaced by stagnation in the frontier zone of the Lublin region

Wyszczególnienie/Specification	Województwo/ Province lubelskie	Miasto/ City Podlaska	Powiat/ District Bialski	Miasto/ City Chełm	Powiat/ District Chełmski	Powiat/District Krasnostawski	Powiat/ District Włodawski
Liczba miast/Quantity of cities	42	1	2	1	2	1	1
Liczba gmin/Quantity of municipalities	213	-	17	-	15	9	8
Powierzchnia [tys. ha]/Area [thous. ha]	2512,2	-	147	3,5	188,6	103,1	125,6
Ludność [tys.]/Population [thous.]	2,719	58	114	66,2	80,2	67,4	39,4
Gęstość zaludnienia [osób/km ²]/The population density [person/km ²]	96		41		43	65	32
Źródła utrzymania/Sources of income:							
- praca najemna/wage labor	25,6		25,71		211,46	21,27	22,94
- praca na rachunek własny/working on own account	10,52		9,58		8,65	12,99	10,22
- inne źródła/other sources	63,80		64,71		66,89	65,73	66,83
Wynagrodzenie [zł/mieszk.]/Salary [PLN/per capita]	3257			2942	2851	2983	2899
Podmioty na 10 tys. mieszkańców/Subjects on 10 thous. residents	767	457	551	865	432	530	672
Stopa bezrobocia/ Unemployment rate	15,1	17,5	17,0	18,2	20,9	16,8	25,3
Dochody [zł/1 mieszk.]/Income [pln/per capita]	901			3621	779	1184	1544
Wydatki budżetu [zł/1 mieszk.]/Budget expenditure [PLN/per capita]	948			3803	944	1198	1648

Źródło: opracowanie własne na podstawie strategii innowacji powiatów zagrożonych stagnacją
 Source: own study based on innovation strategy of districts at risk of stagnation

Powiaty bialski, chełmski i krasnostawski leżą przy ważnych trasach komunikacyjnych i mają bezpośrednie połączenie drogowe i kolejowe z Białorusią i Ukrainą. W gorszej sytuacji znajduje się powiat włodawski, przez który przebiega tylko droga nadgraniczna bez jakichkolwiek przejść granicznych. Obszar tego powiatu charakteryzuje się stosunkowo dużym zalesieniem i niską gęstością zaludnienia oraz rozproszonym osadnictwem. Powiat ten posiada także kulturowe i przyrodnicze walory turystyczno-krajoznawcze predestynujące do rozwoju turystyki i rekreacji. Potencjalnym kierunkiem rozwoju jest rolnictwo ukierunkowane na produkcję zdrowej żywności. Potencjał rozwoju powiatu bialskiego związany jest z położeniem przy transkontynentalnym szlaku komunikacyjnym E-30 (A-2) oraz linii kolejowej E-20, a także biegnącej w kierunkach północ-południe drogi E-19. Miasto Chełm i powiat chełmski leżą na jednym z głównych szlaków komunikacyjnych z zachodu na Ukrainę, gdzie nowe formy gospodarowania związanego z granicą mają także duże znaczenie. We wszystkich badanych powiatach istnieją dobre warunki do rozwoju rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego.

Działalność usługowa rozwija się w miastach oraz w sąsiedztwie miast. Obiekty handlowe, także wielkopowierzchniowe, powstały w miastach i uzyskują coraz większe obroty związane także z ruchem granicznym. W powiecie bialskim zaawansowane są usługi transportowo-logistyczne i związane z wykorzystaniem nowych źródeł energii. Występowanie nieeksploatowanych surowców mineralnych daje perspektywę rozwoju przemysłu wydobywczego. Miasta Biała Podlaska i Chełm są miejscem lokalizacji uczelni wyższych, które kształcą 8-10 tys. studentów. Wzmocnienie akademickiego charakteru tych miast ma istotne znaczenie dla budowania kapitału intelektualnego, ludzkiego i społecznego.

Potencjał demograficzny obszarów objętych badaniem jest stosunkowo

stabilny. W latach 2003-2011 wystąpiły niewielkie zmiany pod względem liczby ludności, przy czym w powiecie chełmskim zanotowano wzrost, a w pozostałych spadek, z wyjątkiem powiatu krasnostawskiego, w którym był on wyraźniejszy. We wszystkich powiatach obserwowano ujemny przyrost naturalny oraz odpływ migracyjny, co będzie skutkowało spadkiem ogólnej liczby ludności – stosunkowo największym w powiecie włodawskim i w mniejszym zakresie w powiecie bialskim. Wszędzie zarysowały się istotne zmiany w strukturze ludności. Obszary stagnacji cechowały się niższym udziałem ludności w wieku przedprodukcyjnym i wyższym, z wyjątkiem powiatu krasnostawskiego, udziałem ludności w wieku zdolności do pracy i niższym, z wyjątkiem powiatu włodawskiego, udziałem ludności poprodukcyjnej. Niepokojący dla przyszłości był spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Wskaźniki zatrudnienia w omawianych powiatach, z wyjątkiem powiatu bialskiego były wyraźnie niższe od średniej wojewódzkiej i krajowej. W powiecie krasnostawskim prawie 13% dochodów pochodziło z pracy na własny rachunek, natomiast w innych powiatach odsetek ten był niższy od średniej wojewódzkiej. Z innych źródeł utrzymania, w tym głównie z rolnictwa, pochodziło 65% i więcej dochodów. W części powiatów w latach 2005-2011 nastąpił spadek ludności pracującej w rolnictwie i leśnictwie. Ważnym obszarem zatrudnienia były usługi, zaś w przemyśle i budownictwie zatrudnionych było 15%. Na całym obszarze ważną rolę w zatrudnieniu mają organizacje i instytucje publiczne, takie jak: placówki celne i instytucje obsługi granicznej, placówki służby zdrowia, sektora samorządowego oraz uczelnie wyższe.

Na omawianym obszarze brak jest dużych przedsiębiorstw produkcyjnych. Wszystkie powiaty zaliczane są do kategorii obszarów o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności produkcyjnej, przemysłowej i usługowej. Obserwuje się jednak trwały rozwój przedsiębiorczości, chociaż wskaźniki w tym zakresie są niższe od średniej wojewódzkiej. Dominuje działalność gospodarcza osób fizycznych w sektorze usług zwłaszcza w handlu i budownictwie. W rejonie przejść granicznych rozwijają się usługi logistyczne, transportowe i spedycyjne. Stopa bezrobocia we wszystkich jednostkach była wyższa niż średnia w województwie.

Potencjał turystyczny omawianego obszaru jest zróżnicowany. Za atrakcyjny turystycznie uznać można obszar powiatów bialskiego i włodawskiego. Do bardziej atrakcyjnych obszarów można zaliczyć Park Krajobrazowy „Podlaski Przełom Bugu” i sąsiadujące z nim zespoły sakralne. Niewykorzystaną atrakcją jest rzeka graniczna Bug i jej dolina oraz obszary pojezierza łączyńsko-włodawskiego. Ważnym czynnikiem rozwoju turystyki może być też wielokulturowość i dziedzictwo etniczno-religijne. We wszystkich powiatach, oprócz pojawiającej się profesjonalnej bazy turystycznej, prowadzona jest działalność agroturystyczna. Wzdłuż głównych tras komunikacyjnych wiodących do przejść granicznych pojawia się także infrastruktura tranzytowa, obsługująca załogi prowadzące ciężarowe pojazdy transportowe, a także indywidualnych i grupowych turystów. Dla lepszego wykorzystania zasobów turystycznych niezbędny jest rozwój odpowiedniej infrastruktury.

Poza powiatem bialskim, na analizowanym terenie znajdują się zasoby kopalin: wapieni, węgla kamiennego, gazu łupkowego i surowców dla budownictwa. Cały obszar ma warunki do wydobywania energii ze źródeł odnawialnych: biomasy, energii wiatrowej, słonecznej, wodnej i geotermalnej. W tym regionie możliwa jest też lokalizacja i budowa elektrowni wykorzystującej węgiel kamienny. Rozwój tradycyjnych i odnawialnych źródeł energii napotyka wiele barier i utrudnień, takich jak zły stan infrastruktury energetycznej zarówno wytwórczej, jak i transportowej, brak rozwiązań łatwego podłączenia do krajowej sieci małych wytwórców energii ze źródeł odnawialnych, obawy i opór wywołany przed nieprzewidzianymi skutkami eksploatacji gazu łupkowego, ograniczenia wynikające z regulacji dotyczących obszarów chronionych, brak dobrze wykształconych kadr do wykonywania zadań związanych z rozwojem energetyki.

Przez obszar analizowanych powiatów przebiegają drogi krajowe prowadzące do przejść granicznych w powiecie Biała Podlaska i Chełm, z których jedna to trasa przyszłej autostrady A-2. Trasy prowadzące do przejść granicznych, przygraniczne położenie większości tych terenów oraz skrzyżowanie dróg międzynarodowych i krajowych, stwarzają w tym terenie możliwości rozwoju infrastruktury spedycyjno-logistycznej. Jest to perspektywa, która może mieć znaczenie

dla obszarów otaczających. Połączenia drogowe i kolejowe to ważne atuty rozwojowe na przyszłość, stanowiące podstawy do przekształcenia charakteru tych obszarów ze stagnacyjnego w rozwojowy. Szansa ta może być realna, jeśli wzmocni się zagospodarowanie przejść granicznych i uruchomi nowe przejścia na Bugu oraz połączenie kolejowe Chełma i Włodawy, przywróci linię kolejową Chełm-Kowel-Brześć oraz połączenie drogą ekspresową S12, łączącą południową Lubelszczyznę z autostradą A1 w Piotrkowie Trybunalskim.

Diagnoza potencjału innowacyjnego

W badanych powiatach potencjał innowacyjny jest zróżnicowany przestrzennie i w poszczególnych grupach odniesienia: mieszkańców, jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorstw, sektora rolno-spożywczego, a także lokalnych sieci oraz ośrodków naukowo-badawczych. Szczególną uwagę zwrócono na kapitał ludzki i kapitał społeczny, które były przedmiotem badań w ramach projektu pt. *Kapitał Intelektualny Lubelszczyzny 2010-2013*. Badania te odnosiły się do różnych form przejawiania się tego kapitału, mobilności przestrzennej, samokształcenia, dostępu do infrastruktury informatycznej, aktywności w środowisku społecznym, stosunku do demokracji i instytucji, poziomu zaufania do ludzi i władz. Mieszkańcy powiatów chełmskiego, krasnostawskiego i włodawskiego znacznie mniej korzystali z kursów, konferencji, szkoleń komputerowych, językowych niż w powiecie białskim i średnio w województwie. Jednocześnie bardziej oni doceniali szkolenia ogólnozawodowe i wykorzystywali nauczanie e-learningowe.

Obszary zagrożone stagnacją reprezentuje tradycyjny typ społeczeństwa, które cechuje większa ostrożność w kontaktach z ludźmi i mniejszy stopień zaufania do instytucji państwowych i władz samorządowych. Ogólnie mieszkańcy pogranicza reprezentowali słabszy niż średnio w województwie poziom kapitału ludzkiego i w słabszym stopniu angażowali się w kreowanie kapitału społecznego. Podobną opinię można sformułować także w odniesieniu do innowacyjności jednostek lokalnego samorządu terytorialnego. Gminy rzadziej miały zaktualizowane plany zagospodarowania przestrzennego i plany rozwoju lokalnego. Słabiej też wykorzystywano informatyczne systemy obsługi mieszkańców. Niższe kompetencje urzędników, słabo rozwinięta współpraca sieciowa, słaba aktywność w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych oraz w sferze działalności promocyjnej, to ważne cechy zakwalifikowania tych obszarów do zagrożonych stagnacją rozwojową.

W omawianych powiatach nie rozwinęły się silniej inicjatywy klastrowe, chociaż można obserwować pewne próby w tym względzie, zwłaszcza na terenie powiatu chełmskiego. Zauważyć należy natomiast budowę lokalnej sieci organizacji pozarządowych. Niewykorzystany jest jeszcze potencjał oddziaływania przez uczelnie wyższe. PSW w Białej Podlaskiej ze swoimi nowoczesnymi laboratoriami oraz PWSZ w Chełmie należy uznać za główne, rokujące dalsze perspektywy rozwoju ośrodki innowacji w tej strefie nadgranicznej. Rozwijanie postaw innowacyjnych i wdrażanie innowacji przez przedsiębiorstwa jest działalnością dostrzeganą, jednak podejmowaną z dużą ostrożnością ze względu na niski potencjał własny i trudności w wykorzystywaniu czynników zewnętrznych. Planując różne działania innowacyjne przedsiębiorcy oczekują pomocy ze strony instytucji otoczenia biznesu. Takie postawy występują powszechnie w rozdrobnionej produkcji rolniczej i sektorze agrobiznesu. Takie postawy rolników są uwarunkowane przez instrumenty wspólnej polityki rolnej, chociaż można też zauważyć pozytywne oddziaływanie na rolników dużych, działających zwłaszcza w Krasnymstawie i Chełmie, zakładów przemysłu spożywczego, takich jak cukrowni i mleczarni, elewatorów zbożowych, przetwórci owoców. W sektorze rolno-spożywczym brak jest struktur klastrowych, jednak funkcjonują grupy producentów owoców, grzybów (powiat białski), tytoniu (powiat krasnostawski), zbóż i roślin oleistych (powiat chełmski) i producentów bydła. Główne ośrodki innowacji zlokalizowane są poza omawianym obszarem. Cały sektor rolnictwa i przemysłu spożywczego może być wzmocniony przez zintegrowanie fazy doradztwa i wsparcia biznesu. Wymaga to jednak opracowania bardziej spójnej i zintegrowanej strategii rozwojowej ukierunkowanej na poszczególne podregiony i mniejsze układy lokalne. Oceniane strategie powiatowe mogą być zaczątkiem także bardziej zintegrowanych strategii obszarowych.

Lokalne strategie innowacji

Dla obszaru zagrożonego stagnacją opracowano dwie strategie. Pierwsza obejmuje miasto i powiat bialski (obszar północny) i druga miasto Chełm i trzy powiaty ziemskie – chełmski, krasnostawski i włodawski (obszar południowy). Lokalne strategie innowacji (LSI) zawierają analizę SWOT, misję, wizję, dziedziny specjalizacji, cele nadrzędne, cele strategiczne, priorytetowe kierunki działań oraz wskaźniki wdrożenia i efektów realizacji strategii. Dla obydwu obszarów północnego i południowego przyjęto pięć identycznie sformułowanych mocnych stron, do których należą: położenie przygraniczne, dobre skomunikowanie drogowe i kolejowe, duże obszary leśne, duży udział sektora handlu i usług w gospodarce, przewaga produkcji rolno-spożywczej. Specyfiką obszaru północnego jest baza logistyczno-spedycyjna, zaś części południowej – występowanie zasobów mineralnych węgla, wapienia i gazu łupkowego. Do słabych stron zaliczono: peryferyjne położenie, niską atrakcyjność inwestycyjną, tradycyjny charakter rolnictwa, słabo rozwinięty przemysł, płytki rynek pracy i wysokie bezrobocie. Wśród zagrożeń wspólne zjawiska to: emigracja, wyludnianie się powodowane niższym demograficznym, starzenie się ludności, ukryte bezrobocie, utrwalanie się marginalizacji i ubóstwa, występowanie szarej strefy w postaci przemytu. Szanse dla obydwu obszarów są bardziej zróżnicowane. W analizie SWOT obydwu obszarów wskazano na przewagę słabych stron nad mocnymi i zagrożenia mające swoje źródła w procesach demograficznych. Wśród wymienianych szans słabo wydobyto możliwości związane z rozwojem szkolnictwa wyższego i upowszechnieniem edukacji na poziomie wyższym.

Misją LSI obszaru północnego jest wsparcie procesu transformacji gospodarki w kierunku zwiększenia konkurencyjności i innowacyjności, stymulowanie rozwoju lokalnego systemu innowacji i wielopłaszczyznowej współpracy w obszarach uznanych za kluczowe dla rozwoju powiatu i miasta. Pokazywana wizja zakłada, że powiat i miasto Biała Podlaska jest obszarem specjalizującym się w sektorze związanym ze spedycją, logistyką i energią niskoemisyjną, produkcją żywności ekologicznej, turystyką i agroturystyką, innowacyjnymi usługami medycznymi i prozdrowotnymi i jako obszar subregionalny wspomaga funkcje lubelskiego obszaru metropolitalnego.

Celem nadrzędnym strategii obszaru północnego jest rozwój innowacyjnego sektora spedycyjno-logistycznego, energii niskoemisyjnej, produkcji i przetwórstwa żywności ekologicznej, turystycznego i agroturystycznego oraz sektora usług medycznych i prozdrowotnych.

Misją LSI w części południowej obszaru jest wsparcie transformacji gospodarki w celu wzmocnienia konkurencyjności i innowacyjności poprzez stymulowanie ukierunkowanego procesu rozwoju lokalnego systemu innowacji i wielopoziomowej współpracy w obszarach uznanych za kluczowe dla obszaru. Wspólna dla tego obszaru jest specjalizacja w nowoczesnych sektorach związanych z biogospodarką, usługami prozdrowotnymi, rekreacyjno-turystycznymi oraz produktami lokalnymi, branżą wydobywczą, usługami transportowo-logistyczno-spedycyjnymi, energetyką konwencjonalną i opartą na źródłach odnawialnych produkcją części do maszyn oraz usługami dla biznesu. Z takiego sformułowania misji wyłania się specjalizacja wiodąca obszaru, jaką jest biogospodarka (produkcja pierwotna, przetwórstwo, produkcja żywności), specjalizacje uzupełniające: usługi prozdrowotne, rekreacyjno-turystyczne i produkty lokalne oraz specjalizacje wyłaniające się: wydobywanie surowców, usługi transportowo-logistyczne i spedycyjne, energetyka oraz produkcja przemysłowa i usługi biznesowe, które powinny wspomagać rozwój przemysłu i innych form działalności gospodarczej.

W obydwu strategiach przyjęto pewne priorytety przy realizacji celów nadrzędnych. Należą do nich: stworzenie warunków dla rozwoju lokalnego systemu innowacji, zwiększenie zdolności podmiotów gospodarczych do rozwoju nowych produktów oraz wdrażania innowacji, wzmocnienie procesu specjalizacji technologicznej i procesu specjalizacji funkcjonalnej obszarów, wzrost zdolności jednostek sektora naukowo-badawczego do tworzenia i komercjalizacji wyników badań oraz wzmocnienie zdolności instytucji otoczenia biznesu do świadczenia proinnowacyjnych usług na rzecz podmiotów działających w dziedzinach specjalizacji obszarów. W każdym z priorytetów wyodrębniono po kilka celów operacyjnych rozpisanych na wiele konkretnych zadań i wskaźników monitorowania osiągniętych efektów. Wskazano też przewidywane główne efekty wdrażanych strategii.

Wnioski

1. Opracowanie strategii rozwoju obszarów zagrożonych stagnacją obejmujących powiaty w strefie przygranicznej jest dobrym kierunkiem działań w ramach ogólnej strategii rozwoju województwa i pożytecznym narzędziem polityki regionalnej.
2. Przyjętą metodę realizacji opracowania i weryfikacji strategii przez konsultacje społeczne należy uznać za poprawną. Mimo zastosowania tej samej metody dla obydwu obszarów zagrożonych stagnacją, nie uwzględniono relacji między obszarami i powiązań z innymi układami lokalnymi. Wydaje się, że właściwe byłoby opracowanie lokalnej strategii innowacji obejmującej cały pas nadgraniczny od powiatu bialskiego na północy do powiatu zamojskiego i tomaszowskiego na południu.
3. Omawiane strategie doceniają rolę rozbudowy infrastruktury transportowej, logistycznej i spedycyjnej, zwłaszcza dla usprawnienia pełnionych przez te obszary funkcji granicznych oraz znaczenie czynników egzogenicznych. Podkreślając rolę rozwoju usług wydają się w niewystarczającym stopniu uwzględniać potrzeby działań endogenicznych, nakierowanych na rozwój działalności produkcyjnej.
4. Wielką szansę rozwojową na przyszłość dla całego obszaru stwarza występowanie kopalnych zasobów węgla i gazu łupkowego oraz surowców biotycznych, których źródłem jest rolnictwo, leśnictwo i inne sfery biogospodarki. Nie mniej ważną szansą może być budowa autostrady A2.

Literatura

- Adamowicz M. (red.). 2003: *Strategie rozwoju lokalnego, Tom I. Aspekty instytucjonalne, Tom II. Aspekty instrumentalne*, Wyd. SGGW, Warszawa.
- Bauman Z. 1997: *Glokalizacja, czyli komu globalizacja a komu lokalizacja*, Studia Socjologiczne, nr 3.
- Billig M. 2008: *Banalny nacjonalizm*, Wyd. Znak, Kraków.
- Kuciński K. (red.). 2011: *Glokalizacja*, Difin, Warszawa.
- Lokalna Strategia Innowacji dla obszaru powiatu chełmskiego, krasnostawskiego i włodawskiego*. 2013: Projekt systemowy pt. *Kapitał Intelektualny Lubelszczyzny 2010-2013*, www.kil.lubelskie.pl.
- Lokalna Strategia Innowacji dla powiatu bialskiego i miasta Biała Podlaska*. 2013: Projekt Systemowy pt. *Kapitał Intelektualny Lubelszczyzny 2010-2013*, www.kil.lubelskie.pl.
- Łuczyszyn A. 2013: *Nowe kierunki rozwoju lokalnego ze szczególnym uwzględnieniem peryferyjnych ośrodków w metropoliach*, CeDeWu, Warszawa.
- Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.* 2012: Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, www.rsi.lubelskie.pl.
- Słodowa-Hępa M. 2013: *Rozwój zintegrowany, Warunki, wymiary, wyzwania*, CeDeWu Warszawa.
- Waresa M.A. 2012: *Systemy innowacyjne we współczesnej gospodarce światowej*, PWN Warszawa.

Summary

Paper refers to local innovation strategies of four districts of Lublin Province: Biała Podlaska, Chełm, Krasnystaw and Włodawa. These districts together with towns of Biała Podlaska and Chełm create two (north and south) areas menaced by stagnation within the Lublin region. The aim of the paper is a comparative presentation of local strategies and economic sectors influencing the competitive and innovative potential of districts as well as possibilities and ways of supporting the multi aspects and multi level cooperation for a more dynamics socio-economic development. Critical evaluation of local innovation strategies, their goals and development priorities resulted in conclusions referred to the methodology and contents of strategic planning and implementation of local strategies.

Adres do korespondencji
prof. dr hab. Mieczysław Adamowicz
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
ul. Siodorska 95/97, 21-500 Biała Podlaska
tel. (83) 344 99 06
e-mail: adamowicz.mieczyslaw@gmail.com